

УДК 321.316

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-12)

Андрій КОВАЛЬОВ

кандидат політичних наук, докторант кафедри політології, речник Генерального штабу ЗСУ,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Kovalyov_A_V@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1081-3024

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ: ОСНОВНІ КОНТЕКСТИ ПЕРЕТИНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ

У статті розглядається політичний порядок денний, який стає об'єктом впливу багатьох акторів, які раніше не були залучені до процесів ухвалення рішень за доцифрової доби. Проаналізовано військово-політичну комунікацію як системне цілісне явище, яке також набуває самодостатнього предметного значення через необхідність концентрації управлінських технологій та нових підходів цифрової комунікації в рамках швидких та ефективних військово-політичних рішень. Особливу увагу приділено значенню взаємодії політичного порядку денного та системи військово-політичної комунікації, яка потребує аналізу саме з точки зору синергійної взаємодії, пошуку гнучких механізмів координації та контролю тощо. Дослідження підкреслює значення сучасних цифрових медіа, які формують політичний порядок денний. Зазначено, що політичні актори враховують наслідки своїх конкретних дій в реальній політиці. Також зазначено, що можливість реалізації політичних акцій внаслідок військового впливу уможливорює «зворотній ефект» управління позиціями аудиторії. Окрему увагу приділено налаштуванню реакції аудиторії на військові події, яке можливе як наслідок спільної роботи політичних та військових інституцій з просування військової інформації до пріоритетного фокусу суспільної уваги. З'ясовано, що військово-політична комунікація має демонструвати гнучкість у відповідності до реальних подій, а не їх медійного відображення. Це вимагає від військово-політичних комунікаторів високої інформаційної аналітичної спроможності. Виявлено, що сучасні цифрові медіа часто виступають вторинними афільованими акторами у взаємодіях з традиційними політичними суб'єктами. Особливий акцент зроблено на можливості підготовки певного ґрунту для сприйняття військових подій або операцій (акцій) на певному етапі військово-політичного управління. Зазначено, що досвід України під час війни свідчить, що політичним силам та іншим акторам не властиві інтенції самообмеження консолідації та злагодженості дій навіть попри драматичний перебіг подій. Підкреслено, що в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації з'явилася необхідність ранжування політичних впливів та потреба змінити військово-політичні завдання відповідно до уявлень та інтенцій політичних гравців.

Ключові слова: політичний порядок денний, військово-політична комунікація, політичні пріоритети, політична згуртованість, кризовий менеджмент, політичні рішення.

Andrii Kovalyov. MILITARY-POLITICAL COMMUNICATIONS AND THE POLITICAL AGENDA: THE MAIN CONTEXTS OF INTERSECTION AND PROSPECTS FOR INTERACTION

The article examines the political agenda, which becomes the object of influence of many actors who were not previously involved in decision-making processes in the pre-digital era. Military-political communication is analyzed as a systemic holistic phenomenon, which also acquires self-sufficient substantive significance due to the need to concentrate management technologies and new approaches to digital communication within the framework of fast and effective military-political decisions. Particular attention is paid to the importance of the interaction of the political agenda and the military-political communication system, which requires analysis precisely from the point of view of synergistic interaction, the search for flexible mechanisms of coordination and control, etc. The study emphasizes the importance of modern digital media that shape the political agenda. It is noted that political actors take into account the consequences of their specific actions in real politics. It is also noted that the possibility of implementing political actions as a result of military influence enables the «reverse effect» of managing audience positions. Special attention is paid to adjusting the audience's reaction to military events, which is possible as a result of joint work of political and military institutions to promote military information to the priority focus of public attention. It is found that military-political communication must demonstrate flexibility in accordance with real events, and not their media reflection. This requires military-political communicators to have high information analytical capabilities. It is found that modern digital media often act as secondary affiliated actors in interactions with traditional political entities. Special emphasis is placed on the possibility of preparing a certain ground for the perception of military events or operations (actions) at a certain stage of military-political management. It is noted that the experience of Ukraine during the war shows that political forces and other actors are not characterized by the intention of self-restraint, consolidation and coherence of actions, even despite the dramatic course of events. It is emphasized that in the conditions of the full-scale invasion of the Russian Federation, there was a need to rank political influences and change military-political tasks in accordance with the ideas and intentions of political players.

Key words: political agenda, military-political communication, political priorities, political cohesion, crisis management, political decisions.

Постановка проблеми. Політичний порядок денний виступає важливою дослідною проблемою для сучасних політичних наук. В цьому понятті поєднуються процеси інституалізації політичної комунікації, політичного менеджменту та динамічної відповіді на поточні виклики в умовах цифровізації. Проблематика встановлення порядку денного (широко відома як «agenda setting») є традиційною для досліджень на перетині політичних наук та наук публічного врядування. Водночас політичний порядок денний стає об'єктом впливу багатьох акторів, які раніше не були залучені до процесів ухвалення рішень за доцифрової доби.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації внутрішньополітичний та зовнішньополітичний порядок денний є середовищем ухвалення рішень, комунікаційного реагування, корекції поточних військових цілей тощо. Тому доречно звернути увагу на класичне тлумачення політичного порядку денного та його модернізацію в кризові періоди. Військово-політична комунікація як системне цілісне явище також набуває самодостатнього предметного значення через необхідність концентрації управлінських технологій та нових підходів цифрової комунікації в рамках швидких та ефективних військово-політичних рішень. Крім того, в умовах повномасштабного вторгнення росії до України розкрився потенціал волонтерських груп та державно-приватної співпраці в розв'язанні поточних кризових завдань військово-політичної комунікації.

На сучасному етапі взаємодія політичного порядку денного та системи військово-політичної комунікації потребує аналізу саме з точки зору синергійної взаємодії, пошуку гнучких механізмів координації та контролю тощо. Також зміна політичного порядку денного в глобальному вимірі викликає зміну траєкторії військово-політичних комунікацій, а також зміну поведінки акторів, безпосередньо задіяних в процесах комунікування. В умовах сучасної України актуальною є побудова національної системи взаємодії політичного порядку денного та військово-політичної комунікації.

Аналіз публікацій. Сучасні вітчизняні академічні науковці активно розробляють зміни порядку денного в умовах війни. Н. Кононенко вдало виокремлює управлінські механізми запобігання політичному радикалізму і зміцнення політичного консенсусу [3], М. Кужельний вивчає порядок денний для України у контексті застосування м'якої сили засобами зовнішньої інформаційної політики [6],

О. Рафальський та О. Майборода аналітично окреслили адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни [1]. Однак ця проблематика вимагає уточнення в контексті розвитку національної системи військово-політичної комунікації.

Метою статті є розкриття контекстів перетину та перспектив взаємодії військово-політичних комунікацій та політичного порядку денного.

Основний зміст. Розгляд становлення військово-політичної комунікації як системи доречно починати зі специфіки цифрового інформування як чинника розробки та просування порядку денного. Сучасні фахівці небезпідставно вважають, що медіа-актори мають власну позицію і роль у формуванні політичного порядку денного. Український фахівець В. Терещук вірно говорить про ключові можливі способи впливу мас-медій на громадську думку: 1) безпосереднє інформування у форматі «як є», без надання оціночних суджень і т.п. (надалі цей спосіб будемо іменувати просто інформуванням), забезпечує обізнаність аудиторії щодо тих чи інших проблем, вважається стандартом діяльності ЗМІ у демократичному суспільстві, але тут можливі декілька маніпулятивних технік, як-то приділення різного ступеня уваги певним проблемам (у т.ч. замовчування певних питань), переключення уваги тощо [8, с. 380].

Цільове налаштування військово-політичної комунікації як сукупності інститутів виходить далеко за межі практик медійної підтримки конкретних подій. Стверджувати, що сучасні цифрові медіа формують політичний порядок денний означає, що політичні актори певним чином враховують наслідки своїх конкретних дій в реальній політиці. У військовій сфері це означає програмування медійного ефекту від військово-політичних подій. При цьому специфіка аудиторії відповідає на означення події як сукупність споживачів. В. Терещук також наводить дефініцію праймінгу як створення ЗМІ тла для критеріїв оцінювання публічних подій або осіб, може розглядатися як свого роду маніпулятивна техніка, покликана впливати на те, в якому напрямку споживачі масової інформації повинні скеровувати увагу, яким чином інтерпретувати та реагувати на одержану інформацію; 3) пропаганда – поширення односторонньої, часто неправдивої інформації, відкрите нав'язування певних установок та поглядів [8, с. 380]. Американський експерт А. Віндман слушно звертає увагу на нюанси зміни політичного порядку денного в сучасних США після обрання Д. Трампа Президентом [10].

Військово-політична комунікація в багатьох випадках потерпає від політичного порядку, де на умовах демократії може йтися про негативні реакції на «свої» військові дії, плани та стратегії. Реалізація політичних акцій внаслідок військового впливу уможливорює й «зворотній ефект» управління позиціями аудиторії. В. Терещук справедливо помічає підміну реальності потрібною «картинкою», задачею якої, серед іншого, є утримання громадськості від критичної оцінки воєнних дій, пов'язаних, зокрема, з людськими втратами, а отже – убезпечення від критики зовнішньополітичної стратегії [8, с. 381]. У цьому контексті Дж. Уотлінг вказує на потребу зміни порядку денного залежно від обставин [11].

Володіння технологіями менеджменту медійним середовищем є ознакою сталості військово-політичної комунікації. Водночас політичний порядок денний є незалежним від військової структури явищем діяльності організації та політичних еліт. Відповідне налаштування реакції аудиторії на військові події можливе як наслідок спільної роботи політичних та військових інституцій з просування військової інформації до пріоритетного фокусу суспільної уваги. В. Терещук класичною задачею праймінгу вважає підготовку ґрунту для належного сприйняття громадськістю запланованих зовнішньополітичних кроків, обґрунтування їх доцільності з позиції національних інтересів, а отже, серед іншого, й необхідності задіювати для цього ті чи інші ресурси (фінансових, військових тощо). Це завдання може вирішуватися у двох площинах: за потребою та у довгостроковому форматі. Перший варіант полягає у тому, що напередодні здійснення тих чи інших зовнішньополітичних кроків у ЗМІ поширюється інформація, що має підготувати громадську думку до відповідного сприйняття цих кроків [8, с. 382]. Це особливо наочно видно на прикладі жанру «упередженої аналітики» з боку американських експертів [12].

Політико-організаційний вимір порядку денного виходить далеко за межі його медійного відображення. Завдання та стратегії конкретної країни виконується на основі інтересів політичних сил конкретних державних установ відомств тощо. Відповідна військово-політична комунікація має демонструвати гнучкість у відповідності до реальних подій, а не їх медійного відображення. Це вимагає від військово-політичних комунікаторів високої інформаційної аналітичної спроможності. В. Ломейко недаремно називає явище політичного порядку денного осердям сучасної політики. Боротьба за право та можливість

впливати на процес встановлення політичного порядку денного зумовлює темп і характер сучасного політичного процесу [7, с. 100]. Зокрема, одним із стратегічних завдань військово-політичного комунікаційного впливу може бути деколонізація «своєї» аудиторії (див. [5]).

Формування порядку денного є принциповим питанням для визначення демократичної або авторитарної природи політичного режиму. Особливо наочно ці розбіжності демонструється в умовах російсько-української війни, коли українські військово-політичні речники намагаються вести діалог із внутрішньою та зарубіжною аудиторією. Натомість російська сторона чинить брутальний пропагандистський вплив. Означення відмінності висувують значні вимоги до демократичної військово-політичної комунікації. В. Ломейко стверджує, що характеристики політичного процесу визначаються публічним порядком денним, а політичні режими відрізняються, серед іншого, структурою його формування. Залежно від спрямування процесу створення порядку денного можна говорити про демократичний або авторитарний політичний режими. Для авторитарного політичного режиму характерною ознакою виступає вертикальна спрямованість формування публічного порядку денного: тут інформація рухається «зверху – вниз». Державний апарат нав'язує суспільству теми порядку денного, які найбільш вигідні саме для влади [7, с. 101].

Багатоманітність акторів вироблення політичного порядку денного в умовах демократії вимагає побудови відносин з ними з боку середовища військово-політичної комунікації. Також сучасні цифрові медіа часто виступають вторинними афільованими акторами у взаємодіях з традиційними політичними суб'єктами. У військово-політичній комунікації на глобальному рівні це означає необхідність враховувати позиції різних стейкхолдерів та інтересантів політичного порядку денного. В. Ломейко звертає увагу на здатність медіа штучно конструювати політичний порядок денний, вони виступають «інформаційними лобістами». Їх вплив на політичний порядок денний зумовлений розвитком технологій та формуванням потужних медіакорпорацій з глобальним впливом. Штучний порядок денний встановлюється завдяки медіаскандалам: спеціально сконструйованим подіям, які викладаються у вигляді динамічної історії, яка привертає увагу аудиторії [7, с. 103].

Конкретні кейси просування певної політичної події або політичних інтересів в медіа демонструють що суб'єкти політики можуть

ініціювати хвилю інтересу до певних або ситуацій для військово-політичної комунікації. Це означає можливість підготовки певного ґрунту для сприйняття військових подій або вчинків акцій на певному етапі військово-політичного управління. Зокрема, М. Шабановим телеграм-канали та інтернет-ресурси на локальному рівні визначаються як максимально рефлексивні щодо подій в країні та регіоні, більш того, вони надають можливість для «поля дискусії» або «поля критики». Дослідження такого аспекту взаємодії можливе лише у поєднанні аналітики комунікації та застосування так званого мережевого методологічного підходу [9, с. 178].

Практичні кейси співвідношення політичних інтересів регіонального та центрального рівня вказують на те, що навіть в умовах плюралістичного демократичного суспільства можливі деструктивні та конструктивні сценарії. Відповідно від військово-політичної системи вимагається спроможність прогнозування та планування ефекту з урахуванням інституційного-акторного середовища та наявного поля політичних інтересів. Зокрема, М. Шабанов встановив утворення напрямку сучасного одеського блогінгу на основі вивільнення суттєвої кількості кадрового складу колишніх телеканалів. Воно надало можливість для політичного підсилення інших владних і опозиційних сил незалежними блогерами та невеликими місцевими виданнями, які займають нішу онлайн видань. Аналітик слушно наголошує на тенденції, яка має стратегічний характер і має перспективи стати системним полем політичної гри для місцевих еліт та представників та амбасадорів загальнонаціональних політичних партій та проєктів [9, с. 181].

Медійно-політичний порядок денний не може бути повною мірою взятий під контроль демократичними військово-політичною елітою та уповноваженими інституціями. Досвід України під час війни свідчить, що політичним силам та іншим акторам не властиві інтенції самообмеження консолідації та злагодженості дій навіть попри драматичний перебіг подій. Відповідно належить діяти в конкурентному середовищі, зважаючи на пріоритизацію місцевих та регіональних подій для конкретної аудиторії. М. Шабанов доречно диференціює категорія порядку денного порядку на два виміри: 1. Структурний, як перманентні елементи категорії та феномену: до таких відноситься увага до діяльності місцевих органів влади та політиків, політична та соціальна активність бізнесменів у публічному контексті [9, с. 182].

Парадоксальним чином політичний порядок для військово-політичної комунікації виступає вікном можливостей для опрацювання профільної військової інформації. Вона дозволяє на новому якісному рівні адресно впливати на сприйняття військово-політичної інформації та позицій військово-політичного керівництва. Проте необхідний складний аналітичний та прогностичний інструментарій для інформаційного «проникнення» у відносно локалізовані комунікативні спільноти. М. Шабанов доречно називає процедурно-технологічні змінні складові у діяльності регіональних медіа, що детерміновані часом, зовнішніми та внутрішніми викликами. Ці виміри сьогодні мають динамічні особливості, відбуваються трансформації як за якісними, так і за кількісними показниками [9, с. 182].

Отже політичний порядок денний та військово-політичні комунікації набувають синергійності та злагодженості за умови проактивної позиції військових комунікаторів та патріотичної громадськості. Розбудова системи військово-політичної комунікації вимагає ініціативної розбудови відносин з політичними акторами демократичного суспільства. Вона здійснюється на основі обопільності інтересів та цілей в рамках загальнонаціонального регіонального та локального порядку денного.

Висновки. Таким чином, взаємодія політичного порядку денного та військово-політичної комунікації здійснюється на основі управлінських засад військової організації та політичних інтересів і потреб всередині демократичної політико-інституційної системи.

Акторно-інституційне середовище політичного порядку денного співвідноситься з військовою організацією держави як елемент системи прийняття стратегічних рішень. Водночас в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації з'явилася необхідність ранжування політичних впливів та спроб змінити військово-політичні завдання відповідно до уявлень та інтенції політичних гравців. Класичні уявлення щодо «адженда сетінг» в рамках військово-політичної комунікації змінюється відповідно до кризових викликів та потреб.

Також здійснюється обмеження доступу з боку так званих політичних гравців. Разом з тим, військова організація в умовах війни набуває пріоритетності щодо базових демократичних позицій та умов політичного процесу. При цьому йдеться не про обмеження, а про зміну стилю інформування (комунікації) та процедур міжінституційного (міжакторного) узгодження. Відповідно конкуренція в про-

цесах встановлення порядку денного постається місцем зваженому обговоренню та тенденції до програмного консенсусу.

Сучасна військово-політична комунікація, реагуючи на політичний порядок денний військового часу, намагається діяти в частині висвітлення ступеню досягнення стратегічних завдань політичної стабільності, соціально-економічної спроможності та забезпечення згуртованості суспільства. Відповідно взаємодія військово-політичної комунікації та

політичного порядку денного відбувається в інституційному та у тематичному вимірах. На основі досвіду російсько-української війни основними параметрами національної системи вироблення політичного порядку денного та відповідно до завдань військової організації та системи військово-політичної комунікації є нормативність, оперативність та стратегічна рамка. Конкретизація цих параметрів може здійснюватися в наших подальших наукових розробках.

Література:

1. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни : монографія / За ред. О. О. Рафальського, О. М. Майбороди. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 672 с.
2. Ковалевський В. Порядок денний: теорія і метод структурування політичної реальності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 4. С. 211–224.
3. Кононенко Н. Управлінські механізми запобігання політичному радикалізму і зміцнення політичного консенсусу. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11515>
4. Котигоренко В. О. Діалектика національно-громадянського і етнічного в українському соціумі. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipien.gov.ua/publication/dialektyka-natsionalno-hromadianskoho-i-etnichnoho-v-ukrainskomu-sotsiumi/>
5. Котубей-Геруцька О. «Деколонізація» і «постколоніалізм» – у чому різниця понять та що вони означають. *Суспільне. Культура*. URL: <https://e.surl.li/cvhmfo>
6. Кужельний М. О. М'яка сила засобами зовнішньої інформаційної політики: порядок денний для України. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 123. С. 315–319.
7. Ломейко В. І. Політичний порядок денний: «ієрархія» vs. «мережа». *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. Вип. 29. С. 100–104.
8. Терещук В. Способи використання мас-медій для впливу на порядок денний зовнішньої політики в умовах демократичної та недемократичної держави. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2016. Т. 33–34. С. 379–385.
9. Шабанов М. Політичний порядок денний регіональних ЗМІ Одещини після початку повномасштабного вторгнення: поточний стан та перспективи. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2024. Вип. 57. С. 177–183.
10. Vindman A. What the U.S. Election Means for Ukraine. A Trump Win Would Cause a Crisis for Kyiv – but Wouldn't Guarantee Defeat. *Foreign Affairs*. 2024. URL: <https://e.surl.li/xxegdt>
11. Watling J. Ukraine Must Turn the Tide Before It Can Negotiate. To Gain Leverage, Kyiv Needs a Stable Front in the Donbas – and Western Security Guarantees. *Foreign Affairs*. 2024. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraine-must-turn-tide-it-can-negotiate>
12. Seligman L., Youssef N., Lubold G. U.S. Struggles to Rush Weapons to Ukraine Before Trump Takes Office. America's election outcome jeopardizes the arms pipeline that has enabled Ukraine to keep fighting. *The Wall Street Journal*. URL: <https://e.surl.li/oosrfh>

Дата надходження статті: 08.06.2025

Дата прийняття статті: 20.06.2025

Опубліковано: 01.10.2025